

Танцова група от село Иваново в Югославия

Райна Кацарова, на която е посветена книгата на Кейниг, седи с майка си в градината им в София.

Докато снима в различни добруджански села, Мартин посещава село Гарван, където възниква спор между бай Велико и неговия музикален партньор Димитър Игнатов, от една страна, и от друга - млади музиканти от селото. По-възрастните не приемат музиката на младите, защото на нея звучи като да е от тяхното село. След спора Кейниг снима бай Велико със съпругата му в дома им.

Мартин Кейниг показва някогашна България в САЩ

Човекът, записал „Излез е Дельо хайдутин“ на Валя Балканска, пуска книга със снимките си оттук

ЦВЕТелиНА ШЕНЕВА

„Как да не танцувам рече-ница? И аз, и съпругата ми, и трите ми деца могат да я играят. Но коя - линия или индивидуално, спивенска или кюстендилска?“ Тези думи на чист български език идват от устата на американец, който от повече от 4 десетилетия е влюбен в страната ни. Това е същият човек - етнологът Мартин Кейниг, който записва Валя Балканска с „Излез е Дельо хайдутин“, преди да полети в Космоса. А днес ще представя книгата си „Гласове и образи от България 1966-1979“.

Всичко започва преди 45 г., когато Мартин пристига в София за първи път. Той преподава танци на студенти в Колумбийския университет и на български ученици в нюйоркската гимназия. „Чрез тях се запознах с д-р Живко Ангелушев - брат на големия художник Борис Ангелушев. Живко беше участвал в испанската гражданска война и след нея беше емигрирал в Шатите. Дойдох тук с две писма - едно от него, а другото от Маргарет Мийд - може би най-известната антроположка в света“, спомня си етнологът.

Той остава при Борис Ан-

гелушев, откъдето се свързва с Комитета за връзки с чужбина. От там го канят да се срещнат с него и

му организира 25 часа уроци по танци

Не след дълго приятелят на Мартин - Борис, умира. Да го почетат, отиват мяно-

родителите са полски емигранти и в дома им непрекъснато се говори на няколко езика. „Израснах, като ходех на сватби и слушах много различна музика. Откликвам на автентичността и на душевността на традиционната музика - в своя стар вид. Влюбих се в нея и я отдахох живота си“, обяснява той.

Заедно със свой колега оглавява неправителствена организация за проучване и съхраняване на традиционната култура. Обикаля различни страни, събира музика от целия свят и през цялото време България му действа с притегателна сила. Връща се тук през 1985 г., а после и през 2005 г., за да покаже на дъщеря си къде е работил.

Междувременно е събрал достатъчно снимки, за да направи изложба. Показва ги на приятеля си Валери Петров, който с изненада му казва: „О, Марти, те много приличат на зет ми Иво“.

Трябва да се запознаете. „Така Кейниг се среща с фотографа Иво Хаджимичев. Пита го дали откъде биха проявили интерес да публикуват фотографите му. „Не мога да ти помогна с това, но аз съм куратор-фотограф на Националната галерия и би ми се искало да направим изложба с твои снимки“, е отговорът на Хаджимичев.

Кейниг е толкова изненадан от поканата, че не може сам да вземе решението. „Аз казах: Иво, трябва да си отида вкъщи и да питам жена си. Имах ограничен бюджет и само двуседмично разрешение да бъда в страната. С жена ми сами гледахме трите си деца - те бяха още доста малки“, обяснява Мартин.

Съпругата му се съгласява и така през пролетта на 2006-а правят изложбата. „Иво беше донесъл 2 каси с вино, с по 12 бутилки. Помислихме си, че ще дойдат 12 отнеговите и 12 от моите приятели - да има по една бутилка за всеки, но дойдоха 300 души - изложбата предизвика огромен интерес“, спомня си с усмивка той.

После месият изложбата в САЩ - в българското консулство в Ню Йорк, в Чикаго и местния културен център, в много престижни

американски галерии, в старата библиотека „Карнеги“.

„В Чикаго е най-голямата българска общност и над 50 000 души за седмица дойдоха да видят изложбата. В Сياتъл ми помогна българо-американската общност и там имаше още повече хора, които разгледаха снимките“, разказва Мартин. Точно съпругите си в Сياتъл често обсъждат какво се случва в страната ни и дори преди време направили културен център. Кейниг често

стои зад фестивалите на българската култура в Сياتъл, а преди и Ню Йорк, в които американски групи свирят българска музика. Нерядко гостуват и наши известни музиканти като Иво Палазов-Ибряма и акордеониста Юри Анаков.

„Когато идват на изложбите ми, се оказва, че съвременните българци не познават времето, заснето на снимките. Него вече го няма. Това е святът, който познавах при идването ми тук“, обяснява Мартин. Когато представя своите експозиции, най го трогват младите хора - разглеждат внимателно всяка снимка, четат обяснението към нея, а накрая му благодарят с думите: „Не сме знаели за този свят, никога не сме го преживели.“ После същите тези хора се записват в американски фолклорни ансамбли, за да се научат да играят български народни танци.

Мартин Кейниг ще представи книгата си „Гласове и образи от България 1966-1979“ днес в американския ъгъл на площад „Славейков“. Той работи по томчето 5 години, а текстовете са на български и на английски език. В нея има уникални кадри от някогашния селски живот, обичаи и танци. Посвещава я на менторите си тук - Вергилий Атанасов и Райна Кацарова.

Изложбата му със снимки от България в момента е в Сياتъл, а през януари догодина отива в Обществена библиотека в Ню Йорк и в центъра за приложни изкуства „Линкълн“.

„Бай Дичо беше майстор на гъдулки и музикант, когото посетих в селото му. Разказа ми, че живял в град Патерсън, щата Ню Джърси, и работил там във фабрика в началото на XX в.“, пише в описанието на снимката Мартин. СНИМКИ: ПИЧЕН АРХИВ И ГЕРГАНА ВУТОВА

Мартин улавя този гъдулар с марионетки в Белградчик. Музикантът е вързал вълнуване за гъдулката си така, че като свири с лъка, фигурките се движат.

УПОЛЪЗВАНЕТО НА
ИЗЛЯЗЛО ОТ УПОТРЕБА
ЕЛЕКТРИЧЕСКО И
ЕЛЕКТРОННО ОБОРУДВАНЕ
ЕКОНТАКСИ
02/846 76 00; 02/846 70 00;
0886/669 902, 0882/515 140;
факс: 02/846 46 00
www.ecobutech.com

Търсете всеки ден през цялото
на страницата за времето

© 188 часа ЕООД

WWW.24CHASA.BG

Сряда, 6 юли 2011 г. Цена 0,90 лв. Година XXI, брой 181 (7124)

Всекидневник за новините, каквито са

Мартин Кейниг показва новата си книга „Гласове и образи от България“, която представя у нас. Долу - с Валя Балканска се срещат в Смолян.

СНИМКИ: ГЕРГАНА ВУТОВА,
ЛИЧЕН АРХИВ И ИВО ХАДЖИМИШЕВ

Уникален кадър на Валя Балканска, докато пее „Излез е Дельо хайдутин“ в малката класна стая.

След 43 г.

Валя Балканска разбра

След 43 г. Валя Балканска разбира защо и как всъщност изглеждат в нея „Излез е Дельо хайдутин“ от Космоса. Всичко й разказа същият онзи американец, който на 27 юни 1968 г. направи записа на песента в малка класна стая.

Мартин Кейниг тогава работи като учител по танци и в Колумбийския университет, и в нийоркската гимназия с изучаване на руски и китайски език. Именно в средното школо се запалва любовистството му към страната ни. „Всички българи от мисите и консулството в Ню Йорк пращаха децата си да учат китайски и руски. В моя клас имаше едно момче, което ми каза: „Г-н Кейниг, вие трябва да отидете в България.“ Така и стана“, спомня си етнологът.

Мартин Кейниг, човекът, който записва „Излез е Дельо хайдутин“ в класна стая, дойде отново в България

ЦВЕТЕЛИНА ШЕНЕВА

ТОШЕНЕВА@24CHASA.BG

но пак да я види. „Дойдохме през 1968 г. със записващ инженер. Донесохме генератор, в случай че няма ток

Имахме всякаво оборудване, перфектни микрофони.“

От комитетта му предлагат други имена на изпълнители. Валя Балканска е едва на 27 г., съвсем непозната на хората, песен в Смолянския ансамбъл. И Мартин, и колежите му са категорични, че държат на младото момиче. „Те ни казаха, че щом знаем какво искаме, те ще ни помогнат. Евгения Камова от комитетта разбираше какво правя, подпечатта ми командировката. Така тръгнахме на терен и започнахме да събираме музика от България“, обяснява ученият.

Плго търсят подходящо помещение, в което да запишат Балканска. Понеже няма музикално студио в района, слагат техниката в класна стая с нисък таван и с твърди повърхности. „Помещението беше дълго 10 м и широко 7-8 м. Валя беше в единия край на стаята, а гайдарите - в другия, за да се раздели звукът. Пред всеки имаше по един микрофон. Ако слушате този оригинален запис на песента, ще усещате, че там няма какофония - чува се и гласът на Валя, и музиката на гайдарите“, казва Мартин.

Те не избират професионални гайдари, а миньори

„Стефан Захманов от Соколовици и Лазар Каневски от Момчиловици бяха тогкова фантастични, защото свиреха от сърце“, спомня си Мартин. Тогаво макар вече да започва да познаят езика ни. „Повечето народни песни бяха на диалект, но разбирах контекста, за който се пееше. Знаех, че става въпрос за хайдук и че това беше строготна музика. Това ми стигаше.“

По това време той вече е основал неправителствена организация, която се занимава с проучване, документирание и представяне на традиционната култура. Мартин се свързва с Комитета за връзки с чужбина и оттам се съгласяват той да направи запис на българския изворен фолклор.

В САЩ заедно с колежката си Етел прослушва записите от Компривница. Чува Вал Балканска и си казват, че трябва задължително

които се изучаваше етнология, получиха от тези касетки“, обяснява Кейниг. Междувременно той идва пак на няколко пъти в страната ни, въоръжен с три фотоапарата през гърдите, за да документира един залазващ свят.

Мартин всъщност няма много общо с изпитането на записа на „Излез е Дельо хайдутин“ в Космоса. Карл Сейгън, който основно участва в програмата „Вояджер“, се спира на него, докато търси музика от всички части на планетата.

„Карл Сейгън беше помолен от НАСА да направи записи, в случай че има извъземи - да им дадем представа за това какво има на планетата Земя. Той записа поздрав „здравей“ на 50 или 60 езика, всички възбуки, как изглеждат буквите, какви са мъжът и жената. Имаше дискусия дори дали да са голи, или не, накрая решиха да са голи. Записа различни звуци, като капенето на вода в чаша. Трябваше да подбере и най-добрата музика от

как песента ѝ е изпратена в Космоса

планетата“, обяснява Мартин.

Сейгън първо се спира на Бах, Бетовен, Брамс - класическата западна музика. Срещата му с двама етномузиколози - Робърт Браун и Алан Ломакс, променя представата му какво трябва да има на „Вояджер“. „Ломакс разбира концепцията, че музиката се създава от общността, а не от един човек, който седи и пише ноти и после те се изпълняват от сцена. Брамс и Бах са невероятни, но музиката на Земята идва от селото - от хората, живеещи един друг и празнуващи това, че са заедно“, обяснява Мартин.

Тогаво Сейгън се спира на 27 селекции на песни от цял свят. „Той чу и изпълнението на Валя Балканска и каза: „Трябва да сложим и тази песен. Така че нямах нищо общо с пускането на песента в космоса

Моята роля беше в избирането заедно с колежката ми Етел на Валя и пускането на записа“, казва скромно Мартин.

Всички в програмата „Вояджер“ участват безвъзмездно - никой не получава пари за това. Мартин най-много съжалява, че не успява да каже на Балканска, че постижението ѝ. След записа в Компривница той праща копия на комитетта и ги моли да ги разпространят. По-късно казва и новината за Космоса на хората от комитетта.

С Валя се виждат едва преди 10 г., когато тя е на турне в Щатите и има концерт в Сингъл. Среда се за кратко и не успяват да си поздравят много. Среда се пак два пъти седмича - на същата дата - 27 юни, 43 г. след събитията в онази малка класна стая. „Не можах да позная Смолян, но разбрах колко много приятели имам още там“, усмихва се той.